

تقدیم به :

پدر و مادر که در راه تربیت و پرورش من از آنچه
داشتند و توانستند دریغ نکردند . تقدیم به برادرانم
که همواره مشوق من بوده‌اند و بالاخره به تنها خواهر
مهربانم که مهربانیهایش را هرگز فراموش نخواهم کرد .

تقدیم به :

جناب آقای دکتر منوچهر سعادت نوری که
با راهنماییهای صمیمانه خود مرا در تدوین
پایان نامه یاری فرمودند و به آقایان دکتر ستاری
و دکتر نهانسی که بد اوری پایان نامه مفتخرم
کردند و به تمام دوستان خویم در دانشکده دامپزشکی.

فهرست مندرجات

<u>صفحه</u>	<u>موضوع</u>
	مقدمه
۵	فصل اول - خصوصیات زندگی و ویژگیهای اقلیمی در منطقه بختیاری :
۵	۱- موقعیت و مساحت منطقه بختیاری
۵	۲- معرفی کلی بختیاریهها و منطقه بختیاری نشین
۱۰	۳- مناطق بیلاقی و قشلاقی در بختیاری :
۱۰	اول - منطقه قشلاقی یا گرمسیر بختیاری
۱۰	الف - شرایط کوهستانی
۱۳	ب - آب و هوا
۱۴	پ - پوشش نباتی
۱۷	ت - کوچ
۱۸	ث - مال کنون
۱۹	ج - ایل راههای طوایف بختیاری
۲۰	چ - علل و انگیزه کوچهای فصلی
۲۲	دوم - منطقه سردسیر بختیاری

— ب —

- ۲۲ الف — قسمتهای مختلف منطقه سرد سیر :
- ۲۳ اولاً* — ناحیه تنگری
- ۲۴ ثانیاً* — ناحیه شوراب
- ۲۵ ثالثاً* — ناحیه بیرگان
- ۲۵ ب — پوشش نباتی
- ۲۷ پ — کشاورزی در سرد سیر
- ۲۸ فصل دوم — چگونگی گوسفنداری در منطقه بختیاری :
- ۲۸ ۱- کلیات
- ۲۹ ۲- گوسفند بختیاری :
- ۲۹ الف — مشخصات نژادی
- ۳۰ ب — خصوصیات پشم
- ۳۰ پ — مشخصات بره زائی
- ۳۱ ت — روش و زمان جفتگیری
- ۳۱ ث — جایگاه
- ۳۲ ج — تغذیه

- ۳۷ - بهره گیری از گوسفند :
- ۳۸ الف - پشم
- ۳۸ ب - شیر
- ۳۹ پ - گوشت
- ۴۰ - مشکلات گوسفند داری در منطقه بختیاری :
- ۴۰ الف - مشکلات گرمسیر
- ۴۰ ب - مشکلات سردسیر
- ۴۱ ت - مشکلات تغذیه
- ۴۱ ث - مشکلات مبارزه با بیماریهای دامی
- فصل سوم - طرح اسکان عشایر و اثرات آن در وضع دامداری و پرورش گوسفند ۴۲
- در منطقه بختیاری :
- ۴۲ الف - تاریخچه
- ۴۴ ب - عملیات طرح در سال ۱۳۵۳
- ۴۷ پ - عملیات طرح در سال ۱۳۵۴ :
- ۴۷ اول - در چلگرد
- ۴۷ دوم - در عزیزآباد

— د —

۴۸

ث - نتیجه

۵۰

فصل چهارم - پیشنهادات

منابع و مأخذ

مقدمه :

در امر مبارزه با مشکل گرسنگی و تامین احتياجات غذائی مهمترين

مسئله تامین احتياجات پروتئينی بخصوص پروتئين حیوانی است . واضح

است که سلولهای بدن انسان و حیوانات بدون وجود پروتئين قادر به انجام

فعالیت های حیاتی خود نیستند از طرف دیگر چون پروتئين های گیاهی

از نظر اسید های امينه ضروری (لوسين - ایزولوسين - لیزين - متيونين -

فنیل آلانين - تريونين - والين و تريپتوفان) کمبود های دارند و با همراه

کردن انواع این پروتئين ها باز نمیتوان این کمبود را کاملاً برطرف کرد بنا -

براین شاید بتوان گفت که بهترین و مفید ترین راه تبدیل پروتئين های گیاهی

به حیوانی و در نتیجه رفع این کمبود در درجه اول استفاده از نشخوارکنندگان

است چه این حیوانات با وضع تشریحی و فیزیولوژیک خاص دستگاه گوارش

(چهار معده ای بودن) و وجود میکروارگانيسم شکمبه بخوبی از عهده این

مهم بر می آیند .

یکی از این حیوانات گوسفند است که علاوه بر تامین پروتئين حیوانی

شامل گوشت و شیر محصول قابل توجه دیگری هم بدست میدهد که این محصول

در بعضی از کشورها مانند استرالیا از اهمیت اقتصادی خاص مقدم بر محصول

گوشت برخوردار است . در ایران بعلل مختلف منجمله احتیاج به مواد غذایی پروتئینی باین محصول توجه چندانی مبذول نمیشود و بیشتر گوسفندان را برای تولید گوشت مورد استفاده قرار میدهند .

پشم با خصوصیات جالبی که در زیر به چندتای آنها اشاره میشود میتواند هم از نظر اقتصادی و هم از نظر بهداشت عمومی از سایر الیاف برتر باشد .

۱- الیاف پشم مقاومترین الیاف طبیعی و در عین حال سبکترین

آنها میباشند .

۲- پشم دارای خاصیت جذب و دفع تدریجی آب است بدین معنی

که رطوبت را بتدریج جذب کرده ایجاد یک رطوبت مطلوب برای بدن میکند و در موقع پس دادن آب هم چون این عمل بتدریج انجام میشود برودت مطلوبی ایجاد میکند .

۳- پشم خاصیت حفظ حرارت بسیار خوبی دارد (عایق خوبی است)

بنابراین هم برای زمستان و هم برای تابستان مناسب است .

۴- خاصیت رنگ پذیری الیاف پشم از سایر الیاف بیشتر است .

۵- جذب اشعه x و سایر اشعه کیهانی که ایجاد سرطان میکنند

در پشم از سایر الیاف بخصوص الیاف سنتتیک کمتر است .

با در نظر گرفتن این خصوصیات مطلوب جا دارد که به بهبود وضع

تولید و عرضه پشم هم از نظر کمی و هم کیفی توجه بیشتری شود . ایجاد

کارخانه‌های شستشو و طبقه بندی پشم میتواند در بهبود تولید و عرضه

این محصول و نیز بهبود وضع استاندارد آن بسیار موثر باشد . ایجاد

کارخانه‌های ریسندگی و بافندگی در محلهای تولید میتواند ایجاد کار کرده

و علاوه بر جلوگیری از هجوم بی رویه مردم روستاها به شهرهای بزرگ با عرضه

محصولات مرغوب به بازار قسمتی از احتیاجات مملکت را تامین کند .

در کشور ما بعلمت شکل خاص زندگی ، اکثر کسانی که به امر کشاورزی و —

دامپروری اشتغال دارند روستائیان هستند که حدود ۶۰٪ جمعیت مملکت

را تشکیل میدهند و اینان تولید کنندگان اصلی مواد غذایی و مواد اولیه برای

مصرف کارخانجات صنعتی اند . با صنعتی شدن مملکت گروههای بیشتری از این

مردم برای اشتغال در قطب های صنعتی به شهرها میروند . در این مورد لازم

است که به زندگی روستائیان توجه بیشتری شود و با تشویق آنها به کارهای

کشاورزی و دامپروری وسایل افزایش تولید را فراهم آورد چه تولیدات کشاورزی

همانطوریکه اشاره شد هم از نظر تغذیه مردم و هم از نظر تامین احتیاجات

اولیه قطب های صنعتی اهمیت بسزائی دارند .

برای شناخت بهتر زندگی کشاورزان مناطق مختلف کشور لازم است گروههای محقق به قسمتهای روستا نشین کشور اعزام شوند تا با مطالعه اوضاع اجتماعی - اقتصادی طبقه روستا نشین استعداد این طبقه از افراد مملکت را در کارهای گوناگون ارزیابی و در صورت امکان وسایل بروز ایمن استعدادها را فراهم کنند .

نظر باینکه منطقه بختیاری یکی از مناطق روستا نشین مناسب برای امر گوسفند داری و پرورش دام است و نیز بختیاربها مرد می هستند که از قدیم الایام باین امر اشتغال داشته اند و نظریه احتیاج روز افزون مملکت بگوسفند پرورتن حیوانی بطور اخص و فرآورده های دامی بشکل اعم بی مناسبت ندانستم که رساله خود را تحت عنوان " مطالعه گوسفند داری در منطقه بختیاری " - تهیه و تدوین نمایم و آنچه که ملاحظه میشود نتیجه بررسی هائی است که اینجانب با مراجعه به مدارك و مآخذ مربوطه و نیز تحقیقات محلی که خود مجری آن بودهام جمع آوری و بصورت مجموعه حاضر تقدیم میگردد و امیدوار است که مطالعات مربوطه از نظر بررسی های بعدی در يك دامنه گسترده تر نیز راهگشا و مشر شعر باشد .

فصل اول

خصوصیات زندگی و ویژگیهای اقلیمی در منطقه بختیاری :

۱- موقعیت و مساحت منطقه بختیاری : منطقه بختیاری قسمتی

از استان چهارمحال و بختیاری است و این استان بین استان اصفهان و خوزستان و دامنه سلسله جبال زاگرس قرار گرفته است و از شمال و شرق به اصفهان و از جنوب به فرمانداریکل بویر احمد و کهگیلویه و از مغرب به خوزستان محدود است .

استان نامبرده به مساحت تقریباً ۱۴۸۲۰ کیلومتر مربع است و بین

۳۱ درجه و ۱۴ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۴۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۹ درجه و

۴۹ دقیقه تا ۱۵ درجه و ۲۴ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ

قرار گرفته است ، جمعیت طبق سرشماری آبانماه ۱۳۴۵ با تراکم حدود

۲۰ نفر در کیلومتر مربع ۳۰۰۵۷۶ نفر بوده است که از این جمعیت ۲۹/۱ -

درصد شهرنشین و ۷۰/۹ درصد روستا نشین اند و در برابر ۱۰۰ زن ،

۱۰۹ نفر مرد وجود دارد .

۲- معرفی کلی بختیارها و منطقه بختیاری نشین :

ایل بختیاری بطور تقریبدارای - / ۳۶۰۰۰ خانوار با جمعیتی در حدود

—/ ۲۰۰۰۰ نفر میباشد . عشایر بختیاری مانند تمام ایلات ایران دارای تقسیمات اند که از طایقه — تیره یا تش و بالاخره مال تشکیل شده‌اند کوچکترین واحدی که از همه نظر مستقل و دارای مشخصات معینی میباشد تش یا تیره و گاهی مال میباشند . تیره بسمثابه ده در تشکیلات کشوری و مال مانند محله‌ای است .

درباره تقسیمات کلی ایل بختیاری باز هم صحبت خواهیم کرد . از نظر خصوصیات فردی بختیارها متوسط القامه و چهار شانه‌اند و قوی بنیه و رنگ صورت و پوست آنها بر اثر آفتاب خوردگی سوخته است .

روخانیکوف در نژاد شناسی لران بختیاری را از جهت جسمانی چنین

توصیف میکند : قد متوسط ، جسم نیرومند ، رنگ قهوه‌ای ، زلف سیاه با امواج درشت ، ابروانی پر پشت که بر چشم سایه میاندازد ، بینی بزرگ و عقابی که بروی لب خم شده است و فک پائین قوی و چهار گوش ، گونه برجسته و گلرنگ ، گردن کوتاه و نگاه سخت ، بعضی از تیره‌های بختیاری را از اصل ترك دانسته‌اند مانند گوندولوزها و جانگی‌ها و چون مدارك قدیم تاریخی درباره بختیارسان سخنی نمیگوید و ظاهراً* اولین اشاره باین ایل مربوط به سال ۵۷۵ ه . ق . است شاید بتوان نژاد آنها را مخلوط و ناخالص تر از نژاد لری دانست هر چند

که برخی از آنان نیز مانند بختیاریه‌های ساکن گلپانکوه و اشترانکوه بقول مورگان نمونه‌هایی هستند بسیار نزدیک به نمونه‌های ایران باستانی .

تمام بختیاریه‌ها به دو ایل بزرگ هفت لنگ و چهار لنگ تقسیم میشوند و طوایف عمده هفت لنگ که هر کدام بچند شاخه و تیره قسمت میشود از این قرار است :

دورکی - بابادی - راکی - بختیاری وند - دیناران - جانکس - محمود صالح - ملوکوش - تقی و میوند .

چهار لنگ نیز بچند شاخه و تیره تقسیم میشود که مهمترین آنها عبارتند از : چقاخور - شوراب - زرین خانه - میرزا بیرخان - چهل چشمه - قلعه هما - میانگون - بربرود و چاپلق ، جدول (۱) نام ایل و تعداد خانوار - نام طوایف - کیفیات زندگی - منطقه بیلاق و قشلاق و صنایع بختیاریه‌ها را نشان میدهد . اصطلاح تخته قاپو که در جدول از آن نام برده شده است بمفهوم يك جاشنین یا اسکان عشایر است .

جدول (۱) - بعضی از اختصاصات ایل بختیاری

نام ایل و تعداد خانوار	نام طوایف	کلیات زندگی	بیلاق	قتلاق	صنایع
۱- بختیاری هفت لنگ (۲۳۴۹۳) خانوار	زراس و نونو شاشالوک دیناران	تجارت بختیاریهها منحصر است به فروش اسب و قاطر مخصوصاً گاو و گوسفند و روغن و پشم و قالی و زغال . چون منطقه آنها کوهستانی است نمیتوانند شترنگهداری کنند . چون ایل هفت لنگ و چهار لنگ میبایستی از کوهستانهای فاقد راه عبور نمایند که اغلب پرتگاه میباشد افراد ایل نام این راههارا که حیوانات دیگر نیز مانند قاطر و اسب بسختی میتوانند از آن عبور کنند (بخصوص مسیر ایل چهارلنگ) آهستانه نام دارهاند . از ایل بختیاری تعدادی تخته قاپو گردید و برای اسکان سایرین و تأمین بهداشت و فرهنگ و نیز راهسازی در مناطق آنها شورای عالی عشایر مشغول اقداماتی است که بعداً -	چقاخور - رود کان کوه حاجی ور - چقاخور سیف آباد سیلکان - گوگر	مورد غفار اطراف ایذه حوالی یل شالو، سوسن، حوالی پشت بنان، میان جوی ایذه .	قالس و گلیس حدود مسجد سلیمان - گلیگر - مرغاب قلعه زراس - آبگاه شوشتر - حوالس نفت شاه - ایذیکا .
	مور موئلی سارات سالتویی آل داودی قلعه کردی اورک خواجه محمد زنلی خدا بخشی کل بابکی		کوه کر کوه سفید کوه کر کوه سفید	نزدیک اهوان شاهزاده شاه قلندران ده کیان دوره عرب ده دز سونک چهل تنان	